

**Anton Busquets i Punset
i la literatura catalana:
la persistència de la Renaixença
fins als anys 30**

NARCÍS FIGUERAS I CAPDEVILA

Quaderns de la Selva, 18

•
Any 2006

p. 21 a 30

Més enllà de recuperar i analitzar l'obra creativa o resseguir l'activisme cultural d'Anton Busquets i Punset, aspectes que sovint s'han posat de relleu i que cada cop anem coneixent més bé,¹ també podem plantejar-nos i explorar quines eren les seves idees literàries, les seves opinions i conviccions al voltant de la literatura catalana i de la literatura en general –per més que ell en molt pocs casos es referí a res que no fos literatura catalana.

A través de les seves contribucions crítiques ens podem plantejar la seva concepció de la literatura i els seus criteris estètics o valoratius, complementàriament a la seva mateixa obra de creació que n'és la plasmació, ja que hem de considerar com a part del seu treball continuat, des de la primera hora fins a la fi dels seus dies, les ressenyes, els articles, els comentaris de llibres, els pròlegs... No és pas una feina que estigui per valorar del tot, naturalment. Aquesta faceta de Busquets ha estat considerada, per ventura més que no l'obra creativa.

Si un hom rastreja les obres generals o els manuals d'història de la literatura catalana, o les obres que tracten d'aspectes més o menys propers al seu moment creatiu, hi sol aparèixer la referència a les seves opinions. Alan Yates, Enric Cassany, Jordi Castellanos, Joaquim Molas, Ricard Torrents... i encara d'altres, esmenten aspectes de la seva relació amb Verdaguer, la seva presència i opinions en diverses revistes del seu temps, sovint oposades, com ara *Juventut* o *Catalana* o el seu epistolari, més o menys conegut, que es fa servir espigolant-hi quan convé². Al llarg de la seva vida Busquets no deixà mai d'escriure i d'oferir les seves opinions, i ho feia en articles que enviava a revistes i diaris, i també en la correspondència on reaccionava privadament a l'aparició d'obres editades, d'articles o iniciatives dels seus destinataris (només en alguns casos s'han conservat i en tenim notícia avui). A banda de l'interès de les seves aportacions, la xarxa de relacions que tot plegat permet més o menys de refer és molt gran.

De fet, l'obra crítica, notable en quantitat i molt escampada, d'Anton Busquets, l'acompanyà, al costat de la seva voluntat creativa, com diem, des dels primers moments de la seva carrera i fins al final. Mn. Fortià Solà, que el va conèixer el 1892 al seminari de Vic, on Busquets assistia com a oient, n'explica una anècdota. Busquets, diu, no continuà els estudis eclesiàstics perquè hi havia assignatures (i professors) difícils de superar i perquè de bona hora "havia sentit el dolç agulló de les belles lletres catalanes". Es veu que portava al seminari tot de notícies del moviment literari de la ciutat i d'altres llocs, "espurnes d'un caliu que ell ens encomanà". Mn. Solà li deixà un llibre que aleshores li agradava, el poema narratiu *Joan Garí*, del

1. Aquest text prové de les notes preparades per a la meua intervenció a la *Jornada d'estudi Anton Busquets i Punset (1876-1934)*, que se celebrà a St. Hilari Sacalm el dissabte 14 de maig de 2004. Vol ser una primera aproximació a una lectura més ajustada –i més consistent amb el context cultural en què va viure– de l'obra creativa i del paper com a crític de Busquets i Punset, una primera aproximació que necessita imprescindiblement ser continuada i aprofundida per altres de subsegüents.
2. És el cas d'Eduard Girbal Jaume, amic personal de Busquets, qui en el text que li va dedicar se serveix de la correspondència que hi va mantenir (veg. *Bibliografia final*).

pare Ignasi Corrons (publicat a Manresa el 1868) i Busquets, en retornar-l'hi al cap de força temps, li'n va fer "una crítica un xic dura, que em sorprengué, i que ara trobo molt natural. Fou el primer judici crític que he sentit dels seus llavis i de la seva ploma que tants n'ha fets."³ Des del primer moment, doncs, Busquets es dedicà a fer judicis, elogiosos la major part de vegades, sobre les obres d'altri, ja que pretenia posar de relleu des de les tribunes que tenia a l'abast –de vegades prou importants com *Juventut*– aquelles produccions literàries que s'adeien amb la seva manera d'entendre la literatura o amb el paper que ell creia que la literatura havia de fer en el renaixement cultural, com es deia aleshores, de Catalunya.

Hem esmentat Verdaguer com a personatge emblemàtic. Doncs bé, el gran poeta català, sortit de Vic i de la seva àrea d'influència, a qui Busquets conegué personalment i visità mentre era reclòs a la Gleba, amb qui féu excursions diverses pel seu territori nadiu i sentimental, és un gran punt de referència, el punt de referència, diríem, per a Busquets. Verdaguer i també els altres cappers del vigatanisme literari i cívic: Jaume Collell, Lluís B. Nadal, Martí Genís i Aguilar...⁴

Les anades de St. Hilari a Vic o Ripoll per als seus estudis, o posteriorment les caminades des de Sta. Coloma de Farners a St. Hilari, atardant-se i entretenint-se pel camí a fer-la petar amb els traginers, van constituir la base i l'estímul viatger o excursionista de la seva afeció literària o, com a mínim, es tracta de dos aspectes que es complementen.⁵ L'excursionisme, com explica Josep M. Vilarmau en el butlletí del Centre Excursionista del Bages a la mort de Busquets, estava a les beceroles quan ell va néixer i en va veure la crescuda i primera plenitud.⁶ Com ha escrit Jordi Castellanos, en parlar de Bosch de la Trinxeria, "l'excursionista català... se sentia peça d'un projecte col·lectiu que arrencava de la descoberta del paisatge per desembocar, a través del contacte amb la realitat física del país, en la col·lectivitat, el poble, la nació." I el que pretenia fer aflorar era, de fet, "l'essència incontaminada d'aquesta nació, visible en les restes del passat, en els vestigis arqueològics, en els costums de muntanya, en la llengua incontaminada que parlen... l'autèntica fesomia nacional".⁷

Busquets participà del moviment excursionista i entrà de ple en la faceta de recollida folklòrica que tenia aquell excursionisme de recuperació. Els excursionistes que tenia l'objectiu de fer-se càrrec novament, i en múltiples aspectes, del país que trepitjaven. En un sentit que s'adiu amb aquest perfil l'empordanès Pere Vayreda

3. Mn. Fortià SOLÀ, "Com ens coneguèrem", *Revista Il·lustrada Jorba*, 301 (octubre 1934), p. 88-89. (número dedicat al traspàs d'A. Busquets i Punset).

4. Segons Fortià Solà, Nadal fou el seu mentor en el primer moment; el 1895 li dedica el seu primer llibret de poemes, *Lliroya*. A Genís i Aguilar la colla dita dels Romeus de l'Esbart de Vic, a la qual pertanyé Busquets, dedicà una *Romeria poètica* l'any 1929 organitzada pràcticament per Busquets que edità un fulletó subsegüent (veg. Bibliografia final).

5. En el darrer núm. de *Quaderns de la Selva*, Xavier Roviró s'hi referia (veg. Bibliografia final).

6. J. M. VILARMAU, "Antoni Busquets i Punset, excursionista", *Butlletí del Centre Excursionista de la comarca de Bages* (veg. Bibliografia final).

7. Veg. Jordi CASTELLANOS, "Carles Bosch de la Trinxeria, un escriptor a recordar", *Revista de Catalunya*, 124 (1997), p. 132.

i Olives descrivia així la figura i el tarannà d'Anton Busquets, amb un llenguatge florit i ja un xic ranci el 1934:

“El seu esperit inquiet no el deixà reposar mai; rodamón de mena, però de bona llei, li plaïa d'embaumar els seus carnets de ruta amb la flaire que hi deixaven els serfells (sic) i les sejolides (sic) de les Guilleries mentre artigaires, roders i bosquerols de tota llureia (sic) hi plasmaven amb llurs contalles el geni, feréstec i sorneguer a hores, a hores sublim, de la comarca on veié la llum el poeta.”⁸

En definitiva, podríem dir que el vigatanisme (una idea de la Renaixença literària i patriòtica feta de pairalisme conservador i catòlic) i també l'excursionisme i el folklorisme (la voluntat de recollida de llegendes i cançons de la terra, del parlar muntanyenc...) configuren no sols la seva obra creativa, tant en vers com en prosa, de caient tan fortament autobiogràfic, sinó també la seva concepció de com ha de ser la literatura catalana que ha renascut i que ha de consolidar-se, segons ell, a partir de les aportacions del “terror”, de la muntanya en especial i singularment.

Busquets no solament va contribuir a la recerca folklòrica d'una manera personal i aïllada, sinó que va mantenir correspondència i va acompanyar altres col·lectors o interessats, com explica ell mateix en diverses bandes: és el cas de Víctor Balaguer, Marian Aguiló, Apel·les Mestres o Sara Llorens (amb qui va tenir una gran amistat). La seva obra creativa està esmaltada de cançons populars, llegendes, anècdotes... Més ben dit, els “quadres” costumistes muntanyencs, formats a base d'aquests elements de collita real, i presentats amb el llenguatge que ell considera l'*autèntic català*, el de muntanya –arriba a dir que el caràcter català és aquest, i només aquest– constitueixen pròpiament la seva obra.

Les concepcions del vigatanisme han estat exposades amb ull crític per Josep M. Fradera en el seu estudi introductori a l'obra de Maties Ramisa sobre el periòdic “La Veu del Montserrat”, dirigit per Jaume Collell.⁹ Fradera aïlla un seguit de trets –que veiem en Verdager i que retrobem en Busquets anys després– que defineixen el paper jugat pels vigatans com un corrent poderós en la conformació del catalanisme polític. Vic, la capital de la *muntanya* (interior del país, el bisbat de Vic, amb una dilatada extensió) s'oposa al litoral i a la gran urbs barcelonina cosmopolita, industrial i desdibuixada en identitat; articula un discurs pairalista-tradicionalista, patriòtic (espanyol/català), de regust monàrquic i d'un fort component catòlic, és clar; i forma eclesiàstics i homes de lletres que saben difondre aquestes idees a través de l'obra literària (Verdager al capdavant, però també les campanyes de Collell i d'altres). Aquest és el context de formació de Busquets, el que el conforma i l'acompanya tota la vida. Li “imprimeix caràcter”, com un sagrament.

8. Pere VAYREDA, “Recordant l'amic”, *Revista Il·lustrada Jorba*, 301 (octubre 1934), p. 95. (número dedicat al traspàs d'A. Busquets i Punset).

9. J. M. FRADERA, *El vigatanisme en la transformació de les tradicions culturals i polítiques de la Catalunya muntanyesa (1865-1900)*. Estudi introductori a M. RAMISA, *Els orígens del catalanisme conservador i “La Veu del Montserrat” (1878-1900)*. Vic, 1985.

D'altra banda, Busquets, que s'havia format en el context que hem descrit sucintament, viu la seva eclosió literària a cavall d'una gran transformació cultural: la fi de segle. Ens trobem en el darrer període del Modernisme que coincideix amb una revifalla de la novel·la d'ambient rural, del ruralisme. En el tombant de segle i els anys d'inici del segle XX es produeix una assimilació entre modernisme i catalanisme. I és el moment en què Busquets és trasllada a Barcelona i viu la seva participació assídua en revistes de més abast i prestigi. També ho expliquen en part les relacions amb Mn. Cinto i d'aquest amb alguns dels modernistes (o personatges que s'hi associen, com ara Aladern) que li donen suport en la seva crisi. En aquells grups s'hi confonen sectors conservadors i sectors més avançats, com a la revista *Juventut*, per exemple.¹⁰

El mateix any de creació de *Juventut*, el 1900, Busquets hi escriu un text clarament autobiogràfic, signat amb el pseudònim "Jordi d'Osor", on trobem una descripció del seu "encantament" per les bel·leses del paisatge muntanyenc. És el text "Los caramellayres del Roser" i descriu la ruta d'una colla de cantaires de caramelles pels masos dels volts de Sant Hilari Sacalm, en concret un dinar que fan al mas de la Fàbrega:

"La vista que's descobria des del menjador era encisadora! Férem obrir de bat a bat els finestrals y'l gegantí Montseny se'ns abocà ab tota sa fantàstica bellesa. Jo me'l mirava al meu enamorat Montseny ab l'interès ab què'l galan se mira l'aymia. En sas serraladas y en sas gorgas y en sos boscatjes jo só anat a fantasiar, y l'afecte que m'inspira y la veneració ab què l'aguayto han fet nàixer en mi una dolsa melangia, en la que'm rabejo de cos y d'ànima."

El text pot servir com a síntesi de la font d'inspiració de la qual, al llarg de la vida de Busquets, va brollar sempre la seva obra. La percepció del paisatge s'havia convertit en l'element motor de tot un sector de la literatura catalana de l'època. I la moda rural tenia aleshores un moment d'auge.

El 1901 Raimon Casellas escriu *Els sots feréstecs*, el 1902 apareixen els *Drames rurals* de Víctor Català, i el 1904-1905 *Solitud* apareix per entregues a *Juventut* (tindrà dues edicions el 1906 i la tercera el 1909). El 1907 apareix *Caires vius*, de la mateixa autora, amb qui Busquets mantindrà correspondència durant tota la vida com si la considerés la capdavantera del moviment ruralista.¹¹ A partir d'aquest moment es produeix una davallada general del ruralisme i una crisi de la novel·la (estudiada per diversos autors), que no tornarà a revifar-se fins al 1917.

Doncs bé, pràcticament tota l'obra narrativa de creació de Busquets es produeix en aquest endemig. Si descomptem els seus quadres o narracions breus *Del*

10. En relació amb els vincles entre Verdaguer i els modernistes cal llegir Jordi CASTELLANOS, "Jacint Verdaguer i el Modernisme. Una recepció controvertida", *Literatura, vides, ciutats*. Barcelona, 1997, p. 19-49. I l'article d'Imma FARRÉ, "Verdaguer i 'Juventut': història d'una instrumentalització", *Llengua & Literatura* 14 (2003), p. 45-96.

11. La calculada ambivalència de Caterina Albert, avançada en criteris i propostes estètics i literaris, però sense deixar la seva condició de propietària rural, vinculada també al sector de Francesc Matheu i un temps antinormista, permet aquesta relació entre l'escriptora i Busquets (i veneració per part d'ell); en aquest mateix número queda reflectida en l'epistolari que publiquem gràcies al treball d'Irene Muñoz.

Montserrateny elogiats per Maragall (publicats a la Biblioteca Popular de L'Avenç el 1903) i el recull de narracions del mateix caient *Del meu viure rural* (1930), totes les novel·les i novel·letes de Busquets apareixen entre 1907 i 1917 (*Dos amors i Ànimes ferides*, 1907; *Plantalamor*, 1908; *Amor de senyor*, 1915; i *Calvari*, 1917; amb un colofó, la novel·leta *Auba d'amor*, apareguda per entregues a la revista *Catalana*, de F. Matheu, el 1920). A contrapeu del moviment general més o menys establert. Podem considerar, doncs, Busquets un integrant d'aquest corrent ruralista de la darrera fase del Modernisme? Sembla evident que no.

De fet, existia de molt abans un corrent "ruralista" en la novel·la vuitcentista (seguim l'estudi clàssic d'Alan Yates), un corrent que ara es confon amb la nova tendència o moda rural modernista, que incorpora els valors del simbolisme i del decadentisme. Busquets, però, no en formaria part, encara que s'hi pugui confondre per les opinions que expressa entre 1901 i 1905, ja que no incorpora aquests valors. Els seus són més aviat, com hem ja apuntat, el pairalisme o la visió, diríem, tradicional (si de cas matisada per la presència d'alguns personatges com ell, treballadors de puny i corbata, o de sotana), el vincle estret amb el "terror" nadiu o "agre de la terra" i amb el llenguatge muntanyenc, bosquerol (no contaminat) i la idea de la unitat de tot el moviment, sense distinció entre corrents, modes o *ismes*.

D'altra banda, en aquest període d'inici de segle i de crisi de la novel·la es produeix un moviment de recerca de noves fórmules i apareixen novel·les com ara *Josafat* (1906) de P. Bertrana. Mentre, Busquets s'ha dedicat a aplegar per a l'editor gironí Dalmau Carles el seu cèlebre *Aplech*, una antologia escolar amb el subtítol "Models en vers y en prosa del nostre Renaixement", en què aplega els grans mestres de la Renaixença i alguns companys seus de magisteri, aleshores joves i incipients escriptors que o bé no prosperaran o esdevindran simplement autors menors.¹² El pròleg i l'epíleg d'aquesta antologia són testimonis eloqüents del que pensava Busquets en aquell moment sobre la literatura catalana: cada comarca ha aportat el que tenia a la comuna literatura reviscolada, mica en mica s'han anat desvetllant totes amb els seus accents propis i el seu llenguatge característic, però hi ha dos territoris, Vic i Girona, que han aportat al moviment de Renaixença més que tot els altres plegats. L'afirmació posa de relleu, és cert, el pes del vigatanisme en la recuperació literària i cultural i també el del que de vegades s'ha anomenat *empordanisme*, alhora que indica també una visió de les coses centrada en ell mateix, ja que es tracta dels dos territoris essencials en la seva etapa de formació literària.

Amb anterioritat, és a dir, entre 1900 i 1906, Busquets, com ja hem dit, va participar com a autor de comentaris crítics o ressenyes de llibres en la configuració de la "teoria emergent" del ruralisme, com l'anomena A. Yates. Si revisem els seus

12. L'antologia fou repetidament reeditada fins als anys trenta i el mateix editor s'ocupà de suprimir-hi alguns autors triats per Busquets per tal de poder-hi encabir alguns noms més del moment a cada nova aparició. El 1904 en la conferència a l'Ateneu sobre les *Eucarístiques* de Verdaguer ja havia fet una defensa de la llengua catalana en l'ensenyament, una tasca que va constituir la seva vida.

textos crítics, podem descobrir què valora Anton Busquets en les obres del temps en què manté la seva col·laboració a la revista *Juventut*. Hi escrivia uns articles anomenats genèricament “Impressions literàries”, a més de textos creatius i altres col·laboracions no estrictament dedicades a llibres.

No podem fer ara una anàlisi completa ni exhaustiva dels seus textos a *Juventut*, però sí que podem identificar algunes idees clau. Per exemple, el 1902 parla “a propòsit d’un article” de Josep Carner, de confusió en el moviment catalanista (literari i polític):

“Cada dia s’accentua més y més dintre’l nostre moviment intel·lectual aquesta agomboldadora lluyta del nivellament, portant certs esperits inquietosos una tanda de divisions y subdivisions qu’arriban a desorientar al qui, ple d’entusiasme segueix aquest grandios desvetllament que ha de dur, sens dubte, la llibertat de Catalunya”¹³

La vida urbana comporta, diu, aquestes divisions i ell no les accepta. Qui pugui passejar, com fa ell, pels escenaris naturals més sublims del país, “sent vibrar l’himne pur de l’Art etern ab profusió de notas totas variadas”. A la fi proposa desterrar rancúnies i contribuir tots a “la creuada salvadora del cos y de l’ànima de Catalunya”.

Doncs bé, el 1930, quasi 30 anys després, en el text que encapçala l’opuscle amb les contribucions de la *Romeria poètica* dedicada a Martí Genís i Aguilar el 1929 per part del grup de *Romeus* de l’Esbart de Vic (organitzat tot, grup i acte, per Busquets mateix), reprèn un discurs molt semblant que serà recurrent en altres textos seus:

“Els actuals corrents de desorientació en l’ordre intel·lectual i de l’esperit, porten un enfredoriment esborronador. Com reaccionar? Per retornar a la viva escalforeta, res per a nosaltres com una aixera en aquesta llar patriarcal de la renaixença catalana, que bé ho és la font de la Torre de Morgadès, més coneguda com la Font del Desmai...”¹⁴

Busquets és un home de la renaixença –encara que ara s’escrigui sense majúscula– i enyora la unitat en un sol bloc, sense corrents ni modes ni estils diversos, ni grups enfrontats. Diu que als joves que participen a la romeria (Bosch i Jover, Vilarmau, etc.) els cal un baptisme: “no el baptisme de penya i de capelleta, d’on surten alatrencats i irreverents, desfent la tasca dels vers mestres, sinó el baptisme de la casticitat, de l’escola veritable que, admetent-ne d’altres, no transigeix, per això, com se vulgui, enfront d’extravagàncies i arriscades imprudències.”

Un segon aspecte que podem identificar relatiu a les idees de Busquets sobre la literatura és el fet que confon en certa forma la llengua amb l’estil. El llenguatge muntanyenc, si ha de ser alguna cosa, nosaltres estaríem disposats a acceptar que es tractés d’una mena de llenguatge literari, d’un estil específic, que va fer fortuna

13. “A propòsit d’un article”, *Juventut*, 109 (13 març de 1902), p. 174-175.

14. *Romeria poètica en homenatge al doctor Martí Genís. 14 de juliol de 1929* (Manresa, 1930).

un temps, i que calia saber plasmar i dominar si es volia donar una impressió realista del parlar d'uns personatges i d'una determinada ambientació. Però per a Busquets, folklorista i muntanyenc, significa anar a pouar a les deus mateixes de la llengua i, doncs, és la llengua en essència, sense més.

En comentar el 1900 a *Juventut* l'aparició de *Sang nova*, de Marian Vayreda, dedica bona part del text a ponderar el llenguatge "tan castís y montanyés" i es plany que alguns encara ignorin "la riquesa vocabulària que, tota sencera, tota frescويا y vistosa, s troba a la muntanya, únicament a la muntanya". I el 1902 dedicà, com ja hem dit, quatre extensos articles, "Impressions literàries", a valorar un seguit de "obras escullidas de flayre purament de muntanya y que jo venero com lo mellor de la prosa catalana"; ho justificà en el text final de tots quatre amb aquests mots concloents:

"En aquests articles he parlat solament dels prosistas qu'han tractat assumptos montanyenchs y camperols, qu'és ahont considerem qu'han d'abeurar-se'ls nostres escriptors per ésser aixís camperol y montanyench el caràcter català."¹⁵

Al cap de 30 anys, novament, el 1934, en assignar-se-li de fer el *Discurs de gràcies* als Jocs Florals de Barcelona com a mantenidor que n'havia estat, hi féu un defensa aferrissada davant Fabra, que n'era el president, de l'atenció que calia dedicar al llenguatge muntanyenc. Aquest fet va tenir un ressò a la premsa de l'època (la revista *Mirador*) on es blasmà que, en un moment en què la institució del Jocs Florals oblidava antigues discrepàncies i feia Fabra president, en un moment de reconciliació, doncs, i en què el país havia fet molt de camí de civilització i europeisme, algú tornés a treure l'estendard del català ferreny i rural. És possible que la retòrica del discurs efectiu i oral de Busquets fos mal interpretada (i no tenim garanties sobre el text que es publicà), ja que ell de fet reclamava, segons que sembla, "atenció i estudi" per al català de les Guïlleries (i també reivindicava l'existència d'una "comarca" amb aquell nom en el moment que se'n començava el debat).¹⁶

Caldria afegir aquí, a més d'una anàlisi més detallada dels textos de Busquets en revistes, també els pròlegs a llibres d'altri i les conferències i parlaments, si és que es conserven. La dispersió de l'obra publicada i la recerca pendent dels fons privats fa laboriosa l'arregleja exhaustiva. En tot cas, va perfilant-se la imatge d'aquest mestre rural abnegat i periodista cultural abans que n'existissin, format en la mateixa matriu *renaixencista* i que va viure a cavall de dos moments crucials de l'evolució literària del país: això ens el fa aparèixer, malgrat les relacions epistolars amb molts personatges del seu moment, marcat per l'excentricitat i l'extemporaneïtat, en el sentit literal dels termes. Tant pel seu origen i permanent adscripció

15. *Juventut*, 150 (25 de desembre de 1902), p. 828.

16. Veg. la polèmica resseguida en R. TÀSIS i MARCA, *Els Jocs Florals de Barcelona en l'evolució del pensament de Catalunya. 1859-1959*, Barcelona, 1997. Sembla que, per algun motiu que desconeixem, el text que apareix al volum dels Jocs Florals de 1934, però, no és el seu discurs. E. Girbal Jaume ens informa que Busquets lliurà l'autèntic al membre de l'organització Josep Alemany i Borràs.

comarcal i muntanyenca, en contraposició amb el centre literari barceloní, com per la fidelitat a models ja progressivament caducats, sobrepassats pels canvis àgils de les tendències literàries que es varen viure el primer quart del segle XX.

Per acabar, resulta il·lustratiu adonar-se de com el veien, en el moment de la seva mort, alguns contemporanis. De fet, era descrit com un home de la Renaixença a la premsa de Manresa que hem pogut consultar (“dels pocs homes de lletres que sobreviuen d’una literatura de començ de segle que precedí l’actual moment”, “durant molts anys un dels assidus i esplendorosos concursants al joc floral”, H. Lladó. *El Dia*, 21 d’agost del 1934).¹⁷ En el número ja reiteradament citat que la *Revista Il·lustrada Jorba* volgué dedicar a qui l’havia dirigida l’octubre de 1934, dos mesos després del traspàs de Busquets, el poeta i crític Octavi Saltor pondera la seva feina de comentarista a la premsa i en revistes literàries, posa de relleu “[l]’afirmació de les aportacions comarcals, amb tota llur supervivent vitalitat, al ressorgiment lingüístic i literari nostre, i la saborosa ingenuïtat del seu estil i del seu lèxic acolorit, nervut...” i expressa amb paraules delicades i reverents, que positivien sempre les actituds de Busquets, el desfasament diàfan entre el seu rellotge personal i la marxa dels temps. Són paraules que en certa forma es compleixen arran de la recuperació i l’estudi de la seva obra que poc a poc anem fent possible:

“Busquets feia sempre sensible, amb una meravellosa oportunitat, la vindicació de tots els valors de tradició que ell tan directament havia viscut i que aleshores contribuïa a revaloritzar a través de l’escreix dels seus records i de l’afegit inèdit dels seus comentaris personals sempre autoritzats. Només una bonesa com la seva podia fer-lo sentir generós amb els seus contemporanis en la mesura que ell ho fou, i servir el sentit apostòlic de la renaixença amb una puresa de desig i amb una persistència de voluntat com la que tothora posà de manifest... L’exemplaritat que de tot plegat es desprèn, cada cop més rara en unes hores massa llunyanes del desinterès apassionat de la primera concepció catalanista (que fou la de Busquets), ressurta ara, després del seu traspàs, amb una nitidesa que el temps no farà sinó fer triomfar...”

17. Agraïxo a Joaquim Aloy, del Centre d’Estudis del Bages, la seva col·laboració en facilitar-me l’accés a diversos exemplars de premsa regionalista, republicana i carlina de Manresa on s’esmenta la mort de Busquets i els homenatges subsegüents.

Bibliografia

- YATES, Alan, *Una generació sense novel·la?*. Barcelona: Ed. 62 (col. Llibres a l'abast, 122), 1981 (2a ed.).
- CARRERA, Anton, "Anton Busquets i Punset, pedagog", en A. BUSQUETS I PUNSET, *Del meu viure rural*. Narracions, Sant Hilari Sacalm, 1998, p. 7-11
- *Qui va ser Anton Busquets i Punset? Glossa del personatge en l'acte d'obertura de l'Any Busquets i Punset*, Sant Hilari Sacalm, octubre 2004 (fulletó 16 p.)
- CASACUBERTA, Margarida, "Catalanisme i Jocs Florals en el tombant de segle: sobre la recepció d'Els Jocs Florals de Canprosa, de Santiago Rusiñol", *Catalunya i la Restauració, 1875-1923*, Manresa, Centre d'Estudis del Bages, 19, p. 449-458
- CASTELLANOS, Jordi, *Raimon Casellas i el Modernisme*, 2 v. Barcelona, 1983.
- "Carles Bosch de la Trinxeria, un escriptor a recordar", *Revista de Catalunya*, 124 (1997), p. 130-139.
- DANÉS, Francesc, "Anton Busquets i Punset, escriptor i home del seu temps", en A. BUSQUETS I PUNSET, *Del meu viure rural*. Narracions, Sant Hilari Sacalm, 1998, p. 15-20
- FARRÉ VILALTA, Imma, "Verdaguer i 'Joventut': història d'una instrumentalització", *Llengua & Literatura* 14 (2003), p. 45-96.
- FIGUERAS, Narcís, "Anton Busquets i Punset (1876-1934), lletraferit polifacètic", *Festa Major*, Sant Hilari Sacalm, 1993, p. 35-37.
- "De nou sobre Anton Busquets i Punset (1876-1934)", *Festa Major*, Sant Hilari S., 2004, p. 18-20.
- FRADERA, J. M., *El vigatanisme en la transformació de les tradicions culturals i polítiques de la Catalunya muntanyesa (1865-1900)*. Estudi introductor a M. RAMISA, *Els orígens del catalanisme conservador i "La Veu del Montserrat" (1878-1900)*. Vic, 1985.
- GEIS, Camil, "Anton Busquets i Punset", *Els que he trobat pel camí*, Sabadell: AUSA, 1986, p. 81-83.
- GIRBAL JAUME, Eduard, "Mestre Anton Busquets o el gran lletraferit de Catalunya. Biografia confidencial", *Annals del periodisme català*, XIX (novembre 1935), p. 203-328.
- PLA, Josep, "Història de la revista "Joventut" (1900-1906)", dins *Prosperitat i rauxa de Catalunya*, OC 32, Destino, Barcelona, 1988, 2a ed., p. 257-369, sp. 272.
- PLA CARGOL, Joaquim, *Biografias de gerundenses (Gerona y sus comarcas)*, Dalmau Carles, Pla, SA Editors, Girona, 1960 (2a ed.), p. 352.
- RAHOLA, Carles, *Antologia Catalana*, Dalmau Carles Pla, Girona, 1933, p. 124-126 [resum biogràfic i "L'oració del compte"].
- Revista Il·lustrada Jorba*, núm. 301 (octubre 1934), Manresa [número extraordinari dedicat a la memòria d'A. Busquets, amb aportacions biogràfiques i d'altres]
- TORRENTS, Ricard, "Les Guàrdies, una geografia de contrast en l'obra de Verdaguer", *Anuari Verdaguer 1992* (1993), p. 149-176 (publicat també a *Verdaguer. Estudis i aproximacions*. Vic: Eumo, 1995. p. 333-369).
- VERDAGUER, Mn. Pere, "Anton Busquets i Punset, polígraf de múltiples apteses. Conferència de..., radiada per l'emissora "Ràdio Associació de Catalunya" (Dia 15 de setembre de 1934)", *Annals del periodisme català*, XI (febrer 1935), p. 101-125.
- VILARMAU, Josep M., "Anton Busquets i Punset, excursionista", *Butlletí del Centre Excursionista del Bages* 173 (oct. 1934)